

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну розвідку
Івана Івановича Яреми
«ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНИХ
БІБЛІОТЕК: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ
ПРАКТИКИ»

поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 02 «Культура і мистецтво» зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Тема дослідження, яку обрав Іван Іванович Ярема, є актуальною в умовах постійної цифровізації суспільства та інформаційних технологій. Цифрова трансформація публічних бібліотек є важливою складовою частиною загальнонаціональних стратегій розвитку інфраструктури культури та освіти, зокрема у контексті національної безпеки, доступу до знань та розвитку цифрової грамотності. В умовах глобальних змін, спричинених пандемією COVID-19 та розвитком технологій, питання адаптації бібліотечних установ до цифрового середовища потребують глибокого аналізу й вивчення досвіду інших країн. Дослідження міжнародних практик у галузі цифрової трансформації бібліотек, а також вивчення специфіки українських реалій робить тему роботи надзвичайно важливою та актуальною для сучасної бібліотечної справи. Автор обґрунтовано зазначає, що цифровізація бібліотек є не лише технологічним оновленням, а комплексним соціокультурним і інституційним процесом. Аналіз світових та вітчизняних практик, а також проблеми цифрової нерівності та потреби у формуванні цифрової грамотності підкреслюють високу наукову та практичну значущість дослідження.

Актуальність обраної теми підтверджується й тим, що у сучасній історіографії відсутнє комплексне дослідження з проблеми в умовах суспільних трансформацій через призму теоретико-організаційних засад, що створює нагальну потребу у системному аналізі процесів цифровізації бібліотек, який поєднував би технологічні, культурні та соціальні аспекти діяльності. Окрім того, відсутність узагальненої методологічної бази ускладнює розробку ефективних

стратегій цифрового розвитку публічних бібліотек та їх інтеграцію у глобальні інформаційні процеси.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації чітко та обґрунтовано представлено аналіз стану цифрової трансформації публічних бібліотек на міжнародному рівні, а також порівняльний аналіз з українським контекстом. Висновки та рекомендації, які сформульовані у роботі, гуртуються на широкому використанні як теоретичних, так і практичних матеріалів. Автор детально аналізує позитивні та негативні сторони міжнародного досвіду і пропонує варіанти адаптації іноземних практик до українських умов. Рекомендації щодо розвитку цифрових послуг, модернізації бібліотечних ресурсів та створення стійкої інфраструктури цифрової підтримки є обґрунтованими і здійсненними для реалізації в умовах сучасної України. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації базуються на широкому аналізі наукових джерел, нормативно-правових документів, стратегічних програм і звітів бібліотек. Використання системного підходу, порівняльного аналізу, контент-аналізу та історико-хронологічного методу дозволяє автору обґрунтовано викласти логіку дослідження і сформулювати практично значущі рекомендації для розвитку цифрових послуг бібліотек та їхньої стратегічної трансформації. Обґрунтованість та достовірність сформульованих у дисертаційній роботі основних положень не викликає сумнівів і заперечень, що переконливо підтверджуються численними фактами, ретельним аналізом та низкою покликань на джерельну базу дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до вивчення цифрової трансформації публічних бібліотек, що охоплює не лише міжнародний досвід, а й конкретні українські практики. Дослідження вперше у систематизованому вигляді порівнює успішні моделі цифрових бібліотек у різних країнах та пропонує адаптаційні механізми для українських реалій, що уможлиблює не лише оцінити успіхи та проблеми цифрової трансформації в світі, а й розробити практичні рекомендації для бібліотечних установ України.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному дослідженні цифрової трансформації українських публічних бібліотек у контексті міжнародного досвіду; виокремленні етапів цифрової модернізації від концепції «Бібліотека 2.0» до «Бібліотека 4.0» та описі їхньої адаптації в Україні; уточненні ролі цифрової культури та грамотності як концептуальної основи трансформації бібліотечної діяльності; дослідженні партнерської взаємодії бібліотек у цифровому середовищі; виокремленні інноваційних сервісів та нових форм діяльності, пов'язаних із технологіями Веб 4.0 і штучним інтелектом; удосконаленні методологічних підходів до комплексного аналізу цифрової трансформації.

Практичне значення роботи. Дослідження має значне практичне значення, оскільки рекомендації, викладені у роботі, можуть бути безпосередньо використані для вдосконалення діяльності публічних бібліотек в Україні. Аналіз міжнародного досвіду цифрової трансформації надає можливість перенести найкращі практики на вітчизняний ґрунт, враховуючи специфіку українського інформаційного середовища. Окрім того, робота містить конкретні пропозиції щодо вдосконалення бібліотечних послуг у цифровому середовищі, що є важливим для розвитку національної бібліотечної мережі та покращення доступу до культурних і освітніх ресурсів.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів для розробки стратегій цифрового розвитку публічних бібліотек на державному та регіональному рівнях та удосконалення нормативно-правової бази у сфері бібліотечної справи; впровадження інноваційних сервісів і форм діяльності бібліотек та оптимізації партнерської взаємодії з інституціями різних секторів; використання у навчальному процесі та підготовці фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Дисертація є логічно структурованою, чітко викладеною та базується на актуальних наукових джерелах. Всі наукові положення та висновки отримані у результаті системного аналізу як національної, так і міжнародної літератури, а також емпіричних досліджень. Робота містить

достатньо покликань на опубліковані праці, що забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості дослідження.

Результати дослідження викладені у 15 одноосібних публікаціях, з яких 3 – у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному журналі, 11 – апробаційного характеру. Така кількість публікацій підтверджує систематичну апробацію наукових положень і забезпечує повноту викладення результатів.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою № 44 Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19.05.2023).

Зауваження. У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу І.І. Яреми, її актуальність, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, вибір методологічних підходів, історіографічної та джерельної бази, варто зазначити про деякі дискусійні положення та зауваження, а саме: у Вступі дисертації відсутні чітко сформульовані об'єкт і предмет дослідження. Автор описує мету, завдання та новизну роботи, однак для методологічної чіткості доцільно було б визначити: скажімо, до роздумів, – об'єкт дослідження – цифрова трансформація діяльності публічних бібліотек; предмет дослідження – механізми та інструменти цифрової трансформації бібліотечної діяльності в Україні та у світовій практиці. Уточнення об'єкта і предмета підвищило б системність дослідження та чіткість методологічних меж.

Під час рецензії виявлено, що деякі розділи дисертації, зокрема розгляд організаційних аспектів цифрових бібліотек в Україні, можуть бути доповнені прикладами конкретних кейсів, що сприятиме більшій переконливості результатів. Також, доцільно було б додати більше аналітичних даних, які б підтверджували ефективність запропонованих рекомендацій на основі конкретних показників і статистики. Власне, практичні рекомендації можна було б підкріпити конкретними показниками ефективності (KPI), що підвищить їх застосовність. Деякі аспекти

українських бібліотек, зокрема вплив воєнних та кризових умов на цифровізацію, можна було б розкрити більш детально.

Висловлені дискусійні положення не впливають на загальні висновки рецензента про успішно виконану дисертаційну роботу, а скоріше є побажаннями у майбутніх наукових звітнях І.І. Ярема.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація відповідає всім вимогам, які пред'являються до дисертацій на здобуття ступеню доктора філософії. Робота структурована згідно з академічними стандартами, включає в себе всі необхідні розділи, чітко визначена дослідження та актуальність. І.І. Ярема детально виклав методологічні підходи, що використовувалися для досягнення поставлених завдань. Дисертаційна робота цілком відповідає встановленим вимогам оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019). Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Загальний висновок. Наукова робота І.І. Яреми є вагомим внеском у розвиток наукових досліджень у галузі бібліотечної справи. Робота є актуальною, науково обґрунтованою та практично орієнтованою, що підтверджує її значення для розвитку публічних бібліотек в Україні та за її межами. Автор демонструє високу наукову компетентність, здатність до системного аналізу та розробки практичних рекомендацій. Загалом, дисертація відповідає вимогам та може бути рекомендована до захисту та є актуальним за проблематикою, закінченим, самостійним дослідженням, результати якого достовірні та містять наукову новизну.

Дисертаційна робота Івана Івановича Яреми «Цифрова трансформація діяльності публічних бібліотек: міжнародний досвід та українські практики» поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 02 «Культура і мистецтво» зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» є актуальним за проблематикою, закінченим, самостійним дослідженням, результати якого достовірні та містять наукову новизну.

На підставі здійсненого аналізу варто стверджувати, що дисертаційна розвідка І.І. Ярема відповідає спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19.05.2023).

Рецензент:

**докторка історичних наук, професорка,
Київський національний університет
культури і мистецтв**

Галина САЛАТА

5.1.2023р

